

Medij. istraž. (god. 25, br. 1) 2019. (125-143)
RECENZIJJE, PRIKAZI, BILJEŠKE

**Erik Cambria, Dipankar Das, Sivaji
Bandyopadhyay, Antonio Feraco:
A Practical Guide to Sentiment Analysis,
Springer, 2017. pp. 196**

Analiza sentimenta posljednjih je godina silno dobila na popularnosti, no većina znanstvenika i tvrtki i dalje je koristi samo kao jednostavnu metodu detektiranja polariteta. No, analiza sentimenta jedan je od zahtjevnijih istraživačkih modela jer uključuje mnogo „podzadataka“ vezanih uz obradu prirodnog jezika, poput analize mikroteksta, detekcije sarkazma, subjektivnosti i slično. U ovoj knjizi skupina autora sa sveučilišta u Singapuru i Indiji, okupljeni pod vodstvom Erika Cambrije, koji je ujedno i osnivač SenticNeta, tvrtke koja se bavi analizom stavova i osjećaja potrošača za velike tvrtke, pokušavaju dati pregled najvećih izazova vezanih uz analizu sentimenta. Jedan od najvećih problema prilikom analize sentimenta jest u tome što nije jasno definiran skup čimbenika kojima bi se moglo točno detektirati što su točno pisci analiziranih tekstova željeli reći. Ljudi široko, na različite načine izražavaju, doživljavaju, prepoznaju, obrađuju i shvaćaju tekstove na prirodnim jezicima, a trenutno dostupni sustavi za njihovo tumačenje još su daleko od

savršenih. Čini se kako je glavni cilj autora ovog priručnika bio dati pregled trenutnih alata koji se bave obradom prirodnog jezika i pokušavaju što točnije „odraditi“ analizu sentimenta. Pokušavaju razjasniti i osnovne pojmove i što ih detaljnije definirati kako bi analizu sentimenta, koja se mijenja ovisno o alatu, tekstu ili digitalnoj platformi na kojoj se proučava, upisali na kartu ambicioznih istraživača i potaknuli nova istraživanja, ali i dali praktična rješenja kojima im pokušavaju olakšati snalaženje na još uvijek nepoznatom teritoriju.

U prvom poglavlju, koje potpisuju urednici, govori se o potrebi istraživanja stavova i osjećaja građana, ali i potrošača, s naglaskom na osnovama analize sentimenta i novim istraživanjima vezanima uz detekciju sentimenta u tekstovima i video uradcima.

U drugom poglavlju autor Bing Liu opisuje različite aspekte analize sentimenta i različite vrste mišljenja. Kako bi objasnio koncepte i definicije koji se mogu koristiti u svim vrstama analiza za primjer uzima opise proizvoda

te detaljno vodi čitatelja kroz jednostavnu analizu polariteta.

U trećem poglavlju Jiwei Li i Eduard Hovy ulaze dublje u pojmove mišljenja i sentimenta, te pokušavaju premostiti jaz između psihologije i informacijsko-komunikacijskih znanosti predstavljajući svoj model za što točnije detektiranje osjećaja i stavova ljudi.

U četvrtom poglavlju Saif Mohammad govori o različitim problemima vezanima uz istraživanje sentimenta i izazovima koji čekaju istraživače koji se odluče odmaknuti od jednostavne podjele dijelova teksta na pozitivno, negativno i neutralno. Uspoređuje dosadašnja istraživanja i metodologije i daje kritički osvrt svake od tehnika.

U petom poglavlju Aditya Joshi, Puspak Bhattacharyya i Sagar Ahire pokazuju kako se mogu stvarati leksikoni sentimenta na prirodnim jezicima, koji bi mogli riješiti probleme klasične analize sentimenta.

U šestom poglavlju Hongning Wang i ChengXiang Zhai pokazuju kako se mogu koristiti modeli analize stavova i osjećaja, koji rade dublju analizu, koncentrirajući se na otkrivanje podteksta, a koji su gotovo u potpunosti digitalni i ne trebaju ljudsku „pomoć“ u analizi.

U sedmom poglavlju Vasudeva Varma, Litton Kurisinkel i Priya Radhakrishnan daju pregled različitih pristupa automatiziranom sažetku teksta s većim naglaskom na tehnikama sumiranja tekstova s društvenih medija.

U osmom poglavlju Paolo Rosso i Leticia Cagnina opisuju načine otkri-

vanja prijevara na internetu, poput laži i spamova, koji postaju sve ozbiljniji problemi u velikom porastu, kako po opsegu tako i po važnosti na društvenim medijima, a konačno i u javnom mnijenju. Posebno je detaljno opisan model koji je poslužio kako bi se detektirale laži u komunikaciji seksualnih predatora na internetu.

Na kraju, u devetom poglavlju Federica Bisio i ostali, opisuju kako povećati točnost bilo kojeg algoritma za otkrivanje emocija ili polariteta korištenjem najnovijih računalnih alata i tehnika, s posebnim fokusom na big data analizu podataka s društvenih medija.

U ovoj knjizi prikazana su istraživanja i diskusije kojima se razjašnjavaju izazovi i mogućnosti istraživanja sentimentalne analize. Čitatelji će otkriti tehnike istraživanja sentimenta koje se mogu iskoristiti za stvaranje internet-skih stranica na kojima se prikupljaju recenzije, mišljenja ili komentari korisnik, i to ne samo na portalima koji se bave ocjenjivanjem proizvoda, već i na informativnim portalima ili društvenim mrežama ili forumima, na kojima se raspravlja o političkim pitanjima ili temama iz svakodnevnog života. Posebna vrijednost ove uredničke knjige je u bogatim primjerima i stvarnim iskustvima, s metodologijom istraživanja objašnjenom korak po korak, te uz savjete za korištenje praktičnih alata i tehnika koje čitatelji mogu koristiti u vlastitim istraživanjima.

Tamara Kunić

**Dafna Lemish i Maya Götz (eds) *Beyond the Stereotypes? Images of Boys and Girls, and their Consequences*, Nordicom: University of Gothenburg, 2017.
ISBN 978-91-87957-76-5**

Zbornik *Beyond the Stereotypes? Images of Boys and Girls, and their Consequences* prema riječima urednica Dafne Lemish i Maye Götz "motiviran je naporima mnogih predanih znanstvenika, profesionalaca i aktivista širom svijeta u svrhu ispravljanja rodni nejednakosti prikazanih u medijima koje konzumiraju djeca." Različita istraživanja iz područja psihologije, medijskih i kulturalnih studija pokušavaju objasniti dinamični odnos između medijskih prikaza, osobnih identiteta i društvene stvarnosti. Urednice stoga smatraju kako istraživanja prikaza rodni odnosa u medijima dokazuju kako mediji perpetuiraju rodnu nejednakost prikazivanjem stereotipiziranih i odvojenih svijetova za dječake i djevojčice. Zbornik je podijeljen na dva dijela (*Interventions i Consequences*), a sastoji se od 21 članka temeljnog na istraživanjima autora iz Australije, Bangladeša, Botswane, Brazila, Kanade, Njemačke, Hong Konga, Indije, Izraela, Norveške, Španjolske, Švedske, Nizozemske, Novog Zelanda, Ujedinjenog Kraljevstva i Sjedinjenih Američkih Država. Autori istražuju različita po-

dručja poput rodni tema vezanih uz ljepotu, rodnu samoreprezentaciju, stvaranje rodni normi i romantične veze. Autori također istražuju različite medije i žanrove, internet i društvene mreže koristeći mnoštvo metodologija poput intervjua, fokus grupa, etnografskih istraživanja, anketa i analiza (sadržaja, diskursa, crteža). Radovi u zbroni pokrivaju različite discipline – medijske studije, kulturalne i feminističke studije, razvojnu psihologiju te profesionalno iskustvo rada u medijskoj industriji.

Prvi dio zbornika *Intervencije* fokusira se na medijski sadržaj za djecu predstavljajući različite inovacije i intervencije koje se suprotstavljaju konvencionalnim stereotipima s ciljem promjene medijskih sadržaja namijenjenih djeci. Dafna Lemish u svome članku *Innovations in Gender Representation in Children's Television* koristi kriterij rodne pravičnosti (gender equity) kako bi analizirala četiri inovativne studije u medijskoj prezentaciji roda. Katy Day analizira knjigu *First Test* o djevojčici koja odbija prihvatiti rodnu ulogu u članku naslovljenom *Disruption – Not*

Always a Bad Thing. Day smatra da takvih literarni junaci mogu pridonijeti životnim odabirima mladih čitatelja u odbacivanju rodni normi. Nancy A. Jennings istražuje transrodna iskustva na temelju istraživanja američke tinejdžerske drame *The Fosters*. Jennings zaključuje kako su televizijske drame sigurna mjesta za eksperimentiranje sa seksualnošću i rodnim konstruktima za cisrodne i transrodne televizijske likove. Lindsay Watson predstavlja novi razvoj u prezentaciji glavnih ženskih likova u animiranim serijama iz producerske perspektive u Ujedinjenom Kraljevstvu, dok Anna Potter kao producent ponovnog izdanja animirane serije *Thunderbirds Are Go* objašnjava na koji način će učiniti rodove likova ne-tradicionalnima. Alexandra Sousa i Srividya Ramasubramanian raspravljaju važnost medijske pismenosti i alternativnih online inicijativa za mlade u svrhu promjene postojećih stereotipa djevojaka iz Latinske Amerike u popularnoj kulturi Sjedinjenih Američkih Država u članku *Challenging Gender and Racial Stereotypes in Online Spaces*. Tamara Amoroso Goncalves, Mariana Hannsen de Siqueira i Leticia Ueda Vella propitkuju inicijativu za promjenom medija koju promiče jedna od nevladinih organizacija u debati s vlastima Brazila, s posebnim naglaskom na seksističko oglašavanje prema djeci. Prva cjelina završava člankom *Gender Segregation on BabyTV* Nelly Elias, Idit Sulkin i Dafne Lemish koje prezentiraju svo-

ju analizu stereotipne rodne reprezentacije na međunarodnom BabyTv televizijskom kanalu. Članci u prvome dijelu zbornika kritiziraju tradicionalne rodne stereotype i prezentiraju ne-tradicionalne modele.

Drugi dio zbornika naziva *Posljedice* sastoji se od članaka koji se bave posljedicama izloženosti djece stereotipiziranim rodnim sadržajima. Prva četiri članka fokusiraju se na stereotipne prikaze ljepote i seksualnosti. Kara Chan, Maggie Fung i Thabita Thomas istražuju kako dječaci i djevojčice u Hong Kongu percipiraju fizičku ljepotu i njezinu stereotipnu povezanost s osobnošću, vezama, srećom i materijalizmom. Maya Götz i Anna Eckhardt Rodriguez istražuju misinterpretaciju i idealizaciju visoko seksualiziranog prikaza žena u glazbenim spotovima među njemačkim tinejdžerima. Carmen Llovet, Monica Diaz-Bustamante i Kavita Karan analiziraju komentare fotografija na Instagramu dječjeg modela koji potvrđuju negative efekte seksualizacije djece. Johanna M.F. van Oosten istražuje povezanost između televizijskih dijeta za adolescente i njihovo odobravanje hiperrodnih (hypergender) orijentacija u Nizozemskoj. Slijedeća tri članka raspravljaju refleksije mlade publike na stereotipe. Ruchi Jaggi ukazuje kako se rodni stereotipi na vodećim televizijskim kanalima u Indiji bitno razlikuju od proživljenih iskustava djece. Monica Barbovski, Tatiana Jereissati i Graziela Castello sažimaju rezultate svojih istraživanja

o reprodukciji hiper seksualiziranih i heteronormativnih diskursa kojima su brazilski tinejdžeri svakodnevno izloženi. Ardis Storm-Mathisen analizira utjecaje rodni stereotipa u esejima u kojima je grupa botswanskih tinejdžera trebala opisati kako se percipiraju u budućnosti kao odrasli. Shiri Reznik bavi se analizom „savršenih“ ljubavnih priča napisanih od izraelskih tinejdžerica koje otkrivaju utjecaje medija na rodne uloge i romantične narative. Michael Forsman opisuje kako tinejdžerice u Švedskoj koriste selfije kao rodnu samoreprezentaciju u društvenom povezivanju s vršnjacima dodatno potvrđujući pretpostavke o stereotipima. Maya Götz i Caroline Mendel istražuju probleme s kojima se susreću njemačke djevojčice s poremećajima u prehrani. Njihove priče otkrivaju koje efekte idealizirani modeli ljepote i televizijski programi o gubljenju težine mogu imati na do-

brobit djece. Linda Charmaraman, Amanda Richer, Briana Ruffin, Budnampet Ramanudom i Katie Madsen predstavljaju analizu stavova adolescenata u Sjedinjenim Američkim Državama prema medijskim stereotipima o rodu i seksualnoj orijentaciji. Sara L. Beck, Rebecca Hains i Colleen Russo Johnson istražuju reakcije djece i njihova razmišljanja o rodu u Sjedinjenim Američkim Državama na kanadsku seriju za djecu kojoj je glavni lik arodan (a-gendered). Posljednji članak Aanchala Sharme i Manisha Pathak Shealata pruža širi uvid u teorije o kultivaciji rodni uvjerenja i statova na temelju medijskih slika među djecom te načinima kako izazvati pozitivnu promjenu.

Zbrnik *Beyond the Stereotypes?* važan je doprinos proučavanju rodne problematike i sigurno će biti jedna od polazišnih točaka budućim istraživačima.

Ljiljana Zekanović-Korona (ur.). *Zbornik 2. Informacijska tehnologija i mediji 2017. Sveučilište u Zadru, 2019., 152 str.*

Nedavno je objavljen drugi zbornik Ljetne škole Informacijska tehnologija i mediji, a koji je uredila izv. prof. dr. sc. Ljiljana Zekanović-Korona te izdao Odjel za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru. U zborniku su sabrani radovi izlagani

na Ljetnoj školi Informacijska tehnologija i mediji 2017., od 25. do 30. kolovoza te godine, u organizaciji Odjela za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskoga fakulteta Sve-

učilišta u Zagrebu, Odsjeka za komunikologiju Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu te Odsjeka za novinarstvo i medijsku produkciju Fakulteta političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Zbornik okuplja jedanaest priloga u četirima cjelinama, prateći strukturu rada Škole.

Cjelinu Predavanja otvara prilog doc. dr. sc. Dejana Jontesa i red. prof. dr. sc. Tanje Oblak Črnić s ljubljanskoga Fakulteta društvenih znanosti *Digital media and online threats: myths, perceptions and evidence among the youth*, u kojem se analiziraju rezultati empirijskoga istraživanja provedenoga u Sloveniji a usmjerenoga na percepciju internetskih opasnosti u dobroj skupini 15–25. god., čime se upućuje na važnost odnosa adolescenata i mladih prema internetskim prijetnjama. U prilogu *Novinarski žanrovi i suvremeno novinarstvo* autorice doc. dr. sc. Vesna Kalajžić, doc. dr. sc. Marijana Ražnjević Zdrilić i dipl. novinarka Ana Vučetić Škrbić s Odjela za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru prikazuju rezultate strukturiranoga intervjua provedenoga u srpnju 2017. s dvanaest zadarskih novinara i dopisnika iz više tiskanih i elektroničkih medija, a u kojem se istražuje promjena novinarskih žanrova razvojem informacijskih i komunikacijskih tehnologija. Dora Kušanić, mag. comm., Lana Ciboci, doc. dr. sc. i Danijel Labaš, izv. prof. dr. sc, s Odsjeka za komunikologiju Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, u prilogu *Ovisnost o internetu* daju uvid u tu

vrstu ovisnosti, njezinu definiciju te pregled stanja u inozemstvu i Hrvatskoj, donoseći rezultate istraživanja provedenoga među 235 studenata u Hrvatskoj. U prilogu *Videonovinarstvo u televizijskom programu* izv. prof. dr. sc. Tena Perišin i asistent Dejan Oblak s Odsjeka novinarstva Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu te mag. nov. Tibor Marochini bave se prednostima i ograničenjima videonovinarstva u stvaranju izvještaja i reportaža u televizijskome programu te opisuju praksu sudjelovanja videonovinara u proizvodnji televizijskoga informativnog programa Hrvatske radiotelevizije. Doc. dr. sc. Jasna Potočnik Topler s mariborskoga Fakulteta za turizam u prilogu *The role of new media in the development of tourism in Sevnica* ističe važnost novih medija u turizmu, posebice u brendiranju mikrodestinacija. Izv. prof. dr. sc. Ljiljana Zekanović-Korona i asistent Jurica Grzunov s Odjela za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru u prilogu *Novi mediji i nove publike u turizmu* pišu o tome kako su novi mediji utjecali na promjene u turističkoj i ugostiteljskoj industriji, a red. prof. dr. sc. Nada Zgrabljčić Rotar i asistentica Tamara Kunić s Odsjeka za komunikologiju Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu u opsežnom prilogu *Obilježja i etička pitanja interaktivne komunikacije građana na hrvatskim portalima*, analizirajući komentare na tekstove objavljene na trima najkomentiranim hrvatskim portalima (Net.hr, 24sata, Index.hr), testirajući

pritom metodološki model za daljnja istraživanja osobina govora u komentarima čitatelja, među ostalim utvrđuju koliko je negativno intoniranih poruka u objavljenim komentarima i kako je ondje zastupljen govor mržnje.

Poglavlje posvećeno radionicama otvara prilog Katarine Alvir s Nove TV *Utjecaj novih medija na komercijalnu televiziju*, u kojem se ističe koliko su društvene mreže postale važan kanal za komunikaciju, što je posebice prepoznatljivo u izvanrednim situacijama ili praćenju bitnih događaja, te upućuje na promjene televizije pod utjecajem trendova, novih tehnologija, novih medija i potreba korisnika. Doktorandice Petra Kovačević i Renata Šimić u prilogu *Mobilno novinarstvo i multimedijско novinarstvo na društvenim mrežama* bave se vizualnom atraktivnošću, korištenjem titlova, informativnih grafika i animacija, novim multimedijским formama, mogućnostima i alatima.

U trećem poglavlju, Doktorski kolokviji, red. prof. dr. sc. Jadranka Lasić-Lazić i izv. prof. dr. sc. Sonja Špiranec s Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti zagrebačkoga Filozofskoga fakulteta opisuju kolokvij na Ljetnoj školi što ga je organizirao njihov Odsjek, tematizirajući istraživačku izvrsnost, osiguranje kvalitete, interdisciplinarnost te umrežavanje i povezanost s industrijom rada, poslodavcima i stručnjacima iz prakse.

Posljednje, četvrto poglavlje, Izlaganje projekta, sadržava prilog *DigiLing: Transeuropsko središte e-učenja za digitalnu lingvistiku* doc. dr. sc. Petre Bago, izv. prof. dr. sc. Nives Mikelić Preradović, red. prof. dr. sc. Damira Borasa i doc. dr. sc. Nikole Ljubešića s Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti zagrebačkoga Filozofskoga fakulteta. Autori opisuju trogodišnji projekt financiran iz programa Erasmus+, kojemu su među ciljevima razvoj modela studijskoga programa za digitalne lingviste, osposobljavanje predavača, razvoj jezgrenih *online* kolegija, diseminacija i održavanje rezultata projekta.

Navedeni radovi, raspoređeni u četiri cjelinama, uglavljani su predgovorom urednice izv. prof. dr. sc. Ljiljane Zekanović-Korona (str. 5–6) te životopisima dvadesetero autora (str. 147–152). Dodajmo da su recenzenti izv. prof. dr. sc. Nives Tomašević i doc. dr. sc. Hrvoje Jakopović te da je izvršna urednica doc. dr. sc. Ljubica Josić. Za kraj valja napomenuti da se ovim zbornikom, uz Zbornik *Informacijska tehnologija i mediji 2016.* (Zagreb, 2017, ur. Ljubica Josić) počeo formirati znanstveno-stručni niz koji prati rad Škole te odražava njezin cilj prijenosa znanja i vještina informacijske i komunikacijske pismenosti, posebice praktičnih znanja i vještina karakterističnih za digitalne medije.

Ljubica Josić

“Digital Diasporas: Interdisciplinary Perspectives” International Conference, 6-7 June 2019, UK, London, University of Westminster

Digital age brings up a variety of questions and concerns in the field of human life and social interaction on different levels of global connections. Human sciences are following closely all aspects of these dynamic processes that have become especially challenging with a recent explosion of migrations. Who are the migrants, how do they create and maintain diasporic groups, what cross-language and inter-cultural barriers they face, how do they affect reshaping of local and global communities and what is the role of digital tools and technologies in it? Those were the general issues of the international conference held in London on 6 and 7 June 2019. It gave a special attention to linguistic and cultural diversity, trying to minimize disciplinary boundaries and increase the future possibilities of co-operation for scholars of different scientific fields.

Organized by the Open World Research Initiative (OWRI) project founded by the UK Arts and Humanities Research Council (AHRC), the conference was funded as a part of the “Cross-Language Dynamics: Reshaping Community Translingual Strand” project and led by the Insti-

tute of Modern Languages Research (IMLR) and Digital Humanities at the School of Advanced Study (SAS). They are generally focused on multilingualism, translingualism and transnationalism, trying to bring a lot of digital ethnographic approach into the work with different social groups. This is their first conference dedicated to digital diasporas, after the themes such as translingual women’s writing or relationship between music and languages.

The two days program included 2 keynotes, 3 plenary panels, 6 panels and 2 lightning panels, as well as one public lecture. 29 speakers presented their finished projects or ongoing researches. Their respective speeches presented a variety of relevant research projects, reviewing first of all definitions of the key words and theoretical framework.

The very notion of “digital diasporas” was created by Anna Everett (2009) as a title of her book entitled “A Race for Cyberspace”. As Sandra Ponzanesi of the Utrecht University reminded, other words in use are: online diaspora, web-diaspora, net-diaspora, virtual diaspora. The term e-diaspora was proposed by a present panelist Dana

Diminescu (2008), who defines it as “an immigrant collective that organizes itself and is active first and foremost on the Web: its practices are those of a community whose interactions are mediated by digital exchange.” She adds that “an e-diaspora is also a diverse collective, a heterogeneous entity whose existence rests on the elaboration of a common direction, a direction not defined once and for all but which constantly renegotiated as the collective evolves” and she elaborates that “an e-diaspora is an active collective, because it is redrawn by every newcomer: it is self-defined as it grows or diminishes not by inclusion or exclusion of members, but through a voluntary process of individuals joining or leaving the collective simply by establishing hyperlinks or removing them from collective.”

Ponzanesi also evoked the definition by Michel Laguerre, author of the book “Diaspora, Politics, and Globalization” published in 2006: “Digital diasporas are groups of immigrant descent that use IT connectivity to participate in virtual networks of contacts for a variety of political economic, social, religious, and communicational purposes that, for the most part, may concern either the homeland, the host land, or both, including its own trajectory abroad” (in Alonso and Oiarzabal, *Diasporas in the Net Media Age*, 2010)

Several points from the research of the Basque diaspora by a panelist Pe-

dro Oiarzabal are quite common to typical expat communities based on national identity: physical dispersion, temporal distance, psychological and/or affective separation. Their identification is based on common belonging and origin, similar interests, pride (language, regional identity)

The reasons to connect digitally are: separation/isolation, empathy, interest, excitement, admiration. Digital tools help overcome the “tyranny of distance”. And the motivation for using them is: to connect, to network, to represent, to preserve. So digital diasporas show a clear relation between web technologies and social needs taking part in communication and interaction on networks. Naturally, there is a difference between practices of Web 1.0 communities: identity, interest, representation and Web 2.0 communities where all of that gets a new quality: relationships and interaction – briefly affect.

Quite concise and generally applicable to the general conference theme, main theoretical points were given in the presentation by Gergely Szabó of the Open University of Catalonia:

Globalisation restructures our static images about the languages and the societies of the world (Pennycook 2016). Language can be perceived as mobile source of technical skill and identity market (Duchene-Heller 2012). Information and technological advancements lead to flow of thoughts, ideologies, linguistic and

semiotic resources (Blommaert 2010, Wang et al. 2007). Superdiversity is a new era quality (Vertovec 2007). Digital media bring constant availability and transgressing physical boundaries (Lappanen et al. 2018).

All the topics were carefully picked by organizers and presented in the most engaging way, so the upcoming bulletin of the Conference can be expected as a source for the further researches in the field of relations between migrations, diasporas and digital technologies. Thus, all of them will be mentioned here according to program units.

Keynotes Speakers

Mirca Medianou. “Technocolonialism: Digital humanitarianism as Extraction”

As the field of migration has exploded, the aspect of humanitarian sphere is stressed, especially in the condition of general privatization of personal data by global online networks owned by holders of capital. The research, in collaboration with International Red Cross, explains the concept and the context of the term “digital humanitarianism” due to the convergence of technologies and practices within public and private sectors in response to humanitarian emergencies. The proposed term of technocolonialism aims to analyze the convergence of digital development with humanitarianism structures and market forces and the extent to which they reinvigorate and rework colonial relation-

ships of dependency. It shifts the attention to the constitutive role that digital innovation and big data play in enriching inequalities between “beneficiary” and humanitarian agencies and, ultimately, inequalities in the global context.

Janis Androutsopoulos. “Mediational Repertoires and Diasporic Connectivity: from Senegal to Oslo and Back Again”

This thorough and deeply motivational work examines the case of a Senegalese-Norwegian family and the vast circle of its social networks contacts depending on the usage of a range of languages connected to different relations and themes. It offers three intriguing starting points: Diaspora is communicative practice, engagement with people and discourses from (or about) a relevant place of ancestry; this engagement is, has always been, mediated; the circulation of mediated messages and mediated interaction are crucial to constructing diasporic relationships and identities; electronic media boost and transform this process.

Diaspora engagement refers not only to private relationships and affairs, but also to public concerns and discourses that shape a society and culture of reference. And to mention just the first of four conclusions: Mediational repertoires enable people to engage in diasporic discourses by drawing on their linguistic repertoires and

various action potentials afforded by digital media.

Plenary Panels

Digital Media and Diasporic Self

Sandra Ponzanesi. “Diasporas: Migration, Media and Affect”

This presentation observes the phenomenon of “de-territorialization of the homeland” and “mapping the self” in the digital world following real migrations of people. It also emphasizes that the notion of diaspora is often used beyond the traditional meaning of a national group living out or their native country, where “longing becomes belonging”. It evokes the idea of Benedict Anderson’s book “Imagined Communities” published in 1983: “All communities larger than primordial villages of face-to-face contact (and perhaps even theses) are imagined. Communities are to be distinguished not by their falsity/genuineness, but by the style in which they are imagined”. We are just a step far from the recent distinction of “real” and “virtual” community and a growing blur between them.

Alex Georgakopoulou. “The Digital Curation of Diasporic Selves: Technological Affordances, Algorithms and the Role of Language”

A surprising study of small story formats on social media, with focus on practices, offers examples of hyper successful influencers with diasporic background, like Lelepons (Venezue-

la) or Kim Kardashian (Armenian-Dutch-Scottish ancestry) in Los Angeles, summing up the importance of “pre-positioning of (diasporic) selves”, with the reference to the website www.ego-media.org based on the principle of “Life writing of the moment. The sharing & updating self on social media”.

Polish Communities in the UK: Diasporic Spaces and Media in the past and present

Caroline Tagg presented the research she did together with Agnieszka Lyons, “Digital Dynamics: The Development of Polish migrants’ Inter-Semiotic Repertoires in Mobile Messaging Interactions”. The research was focused on the development of the virtual community around Polish girls either born in UK or coming from homeland. They interact through all accessible social networks and give an example of a developing translingual experience, proving at the same time the confidence that an ethnographic researcher may gain from subjects to get a personal view to all aspects of individual communication inside an online community.

Mapping Migrations

Dana Diminescu. “e-Diasporas Atlas: Exploration and Cartography of Diasporas in Digital Networks”

What is e-Diasporas Atlas? “...above all a basic inventory of the networks on the Web represented in the form of graphs and analyzed”, as explains the

speaker, presenting the project started in 2008 by Complex Systems Institute in Paris. It is a free online database of all diasporas in the world that the involved researchers could collect the data of at that moment, a fascinating pattern that anyone can use for free and start their own research.

Funda Ustek-Spilda. “Ethics of Refugee Statistics and Social Imaginaries of Migration”

In the condition of proliferation of refugee numbers, there is a danger to consider migrating people’s lives as mere statistics. Through five data practices (collection, compilation, verification, analysis and dissemination) the research focuses on ethics of the statistics interpretation.

Tobias Blanke. “Migration, Data, Humanitarian Apps and Platform Economies”

The study focuses on seven performative effects of digital humanitarian technologies created for refugees, showing hacking as an “act of parasitism” on different apps for refugees as a collaborative method distinctive from reverse engineering.

Panels

Digital Diasporic Media and Information Networks

Gaoheng Zhang. “Digital Media and Recent Chinese Migration in Italy”

Oksana Morgunova. “Deciding on the Future Without Sharing the Past: Migrants’ Digital Networks in the Post-Referendum Scotland”

Combining Quantitative and Qualitative Approaches

Pedro Oiarzabal. “Affective Capital Online and the Case of Diaspore Basques on Facebook”

Quentin Lobbé. “Where the Dead Blogs Are: A Disaggregated Exploration of Web Archives to Reveal Extinct Migrant Collectives”

Transnational Cultural Production

Gergely Szabó. “Linguistic Activism Online? – The Case of the Hungarian Örökségünk ‘Our Heritage’ Project”

Jennifer Duggan and Anne Dahl. “A Challenge to Anglo Pop-Cultural Hegemony in the Era of Multicompetence: SKAM fans, Translation, Identity, and Power”

(Re)producing Diasporas Online

Beatrice Ivey. “Colonial Nostalgia and Urban Topography in ‘Pied_Noir’ Websites”

Julia Borst and Danae Gallo. “Afro-diasporic Communities 2.0 – or: How Identificational Spaces of Afrodescendance Are (Re)Negotiated Online on the Iberian Peninsula”

Methodological Reflections

Iris Lim. “Digital Ethnography vs. User Experience Research: Comparing Approaches to Studying ‘Users’ in the Digital Government of Immigration”

Antía Pérez Caraméz. “Spaniards in Paris: Analysis of the Role of Weak Ties for Intra-European Mobility Strategies through and Imagined and Virtual Facebook Community”

Digital Discourse and Identity

Mariza Georgalou, Theodora P. Staltidou and Eleni Griva. "Greek Neomigrant Identities in Social Media: A Discourse-Centred Online Ethnographic Study"

Jin Kyeong Jung. "Reconnecting to the heritage Language and Culture through a Digitally-Mediated Trans-border Network"

Lightning Panels

Fortunat Miarintsoa Andrianimanana. "The Malagasy Diasporic Websites: an Exploratory Study"

Hannah Connell. "Curating Culturally Themed Special Collection, UK Web Archive"

Rana Arafat. "Towards a New Theoretical Model of Mediatized Diasporas. Online Political Participation and Digital Activism: The Case of Arab Refugees in Switzerland"

Guillermo Echaury. "Blurring Boundaries: Social Media Usage and Streaming Consumption by International Students Living in Barcelona"

Maria Jimenez. "The Digital Companion: Accessibility, Communication and Information Hub For Migrants, Local Population and Public Administration"

Elena Ruiz Cortés. "The Role of Digital Technologies in Supporting Diasporic Communities' First Experiences in the Host Country"

Indra Ekmanis. "Reimagining Stakeholders: Digital Humanities and Public Media in Migration Storytelling"

E. Marie Thaut. "Language Documentation and Description with(in) a Digital Diaspora: The SOAS Sylheti Project"

These two sessions, each with 4 speakers – Phd Students, gave them the opportunity of presenting in ten minutes their respective developing projects with preliminary conclusions. Professor Jane Winters, Chair in Digital Humanities School of Advanced Study, one of the OWRI responsible persons emphasized how important she thinks it is to get the PhD student as well at the Conference, to hear about what they are doing and to get the chance to plug in into the interdisciplinary debate.

Public Lecture

Program included a public lecture by Roopika Risam of Salem State University, USA "Mobilizing new digital worlds: The Stakes of Postcolonial Digital Humanities" in collaboration with Digital Humanities and the Language Acts & Worldmaking Project at King's College London. The author of the book "New Digital Worlds – Postcolonial Humanities in Theory, Praxis and Pedagogy" explained how doing digital research led her to get involved in several projects that have a direct impact on specific, mostly minority communities, after being provoked by actual situations striking specific groups of the US population, ex. "The Indigenous Digital Archive", "Reanimate", "Torn Apart/Separados", "The Nimble Tents Toolkit". The described

digital activism going together with scientific practice is interesting to the IMLR, according to Naomi Wells, Post-Doctoral Research Associate, the key person in the organization of the Conference, who said that they were working on the actual possibilities with the American community in London and exploring those questions.

In conclusion, it is significant to note that this first London conference dedicated to digital diasporas is not organized at the end, but at the beginning of the project. According to professor Jane Winters of the OWRI, this approach opens new perspectives that can contribute to its development following the most recent scientific research that possibly lead to another conference as a result of an interdisciplinary co-production of knowledge with a focus on what is really important to specific communities, how in this context it is changing so quickly, what are the new things that are emerging, and which are the theories that turn out to be the ones that are going to be most useful. Of course, during any research it is important to take in consideration specific context (socio-political, historical, psychological, emotional etc.)

As a result of this gathering, the need of interdisciplinary approach to the study of diasporas in the digital era is confirmed. Not only because the notion of diaspora is “over-used but under-theorized” (Anthias 1998), but also because “in the era of intensified

globalization characterized by the proliferation of transnational flows, diasporas challenge the myth of national homogeneity that has been permeating narratives of national identity” (Retis and Tsagarousianou 2019), and finally, diaspora is “promiscuously capacious” (Tölöyan 1996) as pointed out by a panel speaker Jennifer Duggan.

New categories emerge, such as “connected migrant” – a migrant equipped with at least one digitalized device which enables him/her to instantaneously switch between several lifestyles. This device gives migrants access and allows them to navigate in a connected digitalized environment. Also, the “connected migrant” is characterized by a “connected presence”, which first of all manifests itself through a permanent accessibility. This connected presence is composed of different forms of potential or actualized presences, whose common characteristic is that they are never complete, as is the case in face to face presence. (Diminescu 2008)

Although it is rapidly developing, the digital world is struggling with language and age gap. Furthermore, natural and social catastrophes create particularly sensitive diasporic communities. This conference showed the necessity of digging deeper into ethnographic aspect of research, analysis of sentiment in the focused groups and individuals, and it managed to put an accent on community, while

tackling the issue of keeping people's privacy and still responding to the needs of research.

Multilingualism, translingualism, transnationalism and transuse of me-

dia and all kinds of social networks are perceived and defined as directly influenced by migration processes in the digital global society.

Daria Marjanović

10. regionalna znanstvena konferencija Vjerodostojnost medija pod naslovom „Medijska agenda 2020-2030.“, Zagreb, 6. do 8. lipnja 2019.

Deseta regionalna znanstvena konferencija „Vjerodostojnost medija: Medijska agenda 2020. – 2030.“ održala se u Zagrebu od 6. do 8. lipnja u organizaciji Hrvatskih studija, Fakulteta političkih znanosti i zaklade Hanns Seidel.

Cilj konferencije bio je pridonijeti novim teorijskim, metodološkim i istraživačkim smjernicama za novu medijsku agendu u idućem desetljeću. Sudjelovalo je pedesetak znanstvenika iz Bosne i Hercegovine, Slovenije, Srbije i Hrvatske.

Još u uvodnim predavanjima iznese su dvije glavne teze koje su se ponavljale u mnogim izlaganjima – novinarstvo je u zemljama sudionika, kao u mnogim sličnim malim i država s demokracijom u razvoju, zarobljeno između interesa vlasti i vlasnika, odnosno gospodarskih moćnika. Nalazi se u poprilično lošem stanju iz kojeg mu znanost, komunikologija, treba pomoći naći izlaz.

Treću su tezu prvi izrekli novinari, koji su okruglim stolom „Kakvo novinarstvo trebamo u idućem desetljeću?“ zaključili prvi dan konferencije. Oni su iznijeli poprilično pesimističnu sliku današnjeg novinarstva, ali i njegove budućnosti, izdvajajući poneki dobar primjer. Kako je naglasila jedna od sudionica, „ne postoje više dobri, kvalitetni mediji, već pojedini vrsni, profesionalni novinari“.

Drugog dana rada konferencije otvorena je još jedna značajna tema – što je danas javno mnijenje i kakva je uloga javnosti? Mnogi izlagači istaknuli su kako danas živimo u individualnom svijetu, u kojem se za individualce stvaraju individualne vijesti putem individualnih medija. Stoga ne samo da ne postoji javnost, već nema niti javnog mnijenja kojemu je jedan od izlagača predložio odati počast minutom šutnje. To je razlog što su javna sfera i javni medijski servisi u krizi. Servisi se ne snalaze u uvjetima

informacijske krize u kojoj se nalazimo, premda nikada prije u povijesti nismo imali toliko medija, kanala i izvora na raspolaganju. No ono što dolazi do publike nije relevantna i važna informacija, nije presudna za odluke koju građani trebaju donose, a same ih ne formira kao odgovorne članove društva.

Znanstvenici su također detaljno analizirali niz važnih pojava i trendova u novinarstvu, poput lažnih vijesti i oblika manipuliranja vijestima i javnošću. Građansko novinarstvo, zaključili su sudionici konferencije, nije opravdalo velika očekivanja koja su pred njega postavljena prije 10, 15 godina te je ono lansirano kako bi se uništilo tradicionalno, konvencionalno novinarstvo.

Posljednjeg dana konferencije pod lupom znanstvenika našla se novinarska praksa te je izloženo nekoliko konkretnih istraživanja. Primjerice, sudionici su govorili o razlozima krize radija (taj je medij prestao biti živi glas, iz etera su nestali kontakt-pro-

gram i reporteri), opisani su problemi s kojima se suočavaju tiskani mediji. Govorilo se o tome kako biti relevantan i uspješan u digitalnoj eri, kao i o pokušajima koje poduzimaju velike svjetske TV postaje kako bi svoj program stavile u korak s digitalnim vremenom, a istovremeno se svidjele politici, oglašivačima i publici.

Zaključni panel bio je posvećen medijskom obrazovanju u školama i suvremenom novinarskom obrazovanju. Tako je istraživanje hrvatske kurikularne reforme pokazalo da se medijska pismenost nalazi na posljednjem mjestu u obrazovnom sustavu unatoč velikim najavama i sve većoj pozornosti koja joj se pridaje. S druge strane, istraživanja o novinarskom obrazovanju pokazala su njegovu veliku važnost i očekivanja za buduće novinare te novinarstvo u cijelosti. Pogotovo ono obrazovanje koje će se zasnivati na profesionalnom iskustvu, znanju i praksi.

Jelena Jurišić

Međunarodni znanstveni skup XII. Crnogorski medijski dijalozi, Crna Gora, 31. svibnja - 2. lipnja 2019.

Međunarodni znanstveni skup XII. Crnogorski medijski dijalozi održao se, kao i svi prethodni slični skupovi, u organizaciji časopisa *Medijski dijalozi*¹.

Medijski dijalozi su međunarodni znanstveni časopis za istraživanje medija i društva čiju redakciju čine istaknuti stručnjaci, najvećim dijelom sveučilišni profesori iz Crne Gore i inozemstva (iz 19 zemalja) na čelu sa svjetski priznatim stručnjakom, prof. Dr. Sc. Robertom W. McChesneyem (SAD).

Medijski dijalozi su prvi časopis koji istražuje medije i mogućnosti primjene suvremenih svjetskih tendencija u njihovom razvoju u Crnoj Gori. Nastoji se na znanstvenoj razini predstaviti čitateljima što više aktualnih tema vezanih uz medije kroz tekstove uglednih stručnjaka, ali i mladih naučnika, magistranata i doktoranada. U dosadašnja 34 broja časopisa na oko 20 000 stranica objavljeno je više od 800 znanstvenih i stručnih radova, eseja i prikaza od preko 500 autora. U časopisu je prisutan multidisciplinarni pristup medijskoj problematiki kojoj se pristupa s ekonomskih, pravnih, tehničkih, sociokulturnih, filozofskih,

psiholoških, sigurnosnih i političkih aspekata.

U organizaciji časopisa održano je svih dvanaest tematskih međunarodnih znanstvenih skupova diljem Crne Gore, od 2008. do 2019. godine, na teme: „Novi mediji”, „Tabloidizacija medija”, „Globalizacija medija”, „Medijska koncentracija”, „Reality show – kulturološke konsekvence”, „Kriza štampe – kulturološke konsekvence”, „Nezavisno novinarstvo – između mita i realnosti”, „Informacija – roba ili ljudsko pravo?”, „Postmoderni mediji – monolog ili dijalog?”, „Mediji i manjine” i „Mediji i turizam”.

Od 2013. godine uredništvo dodjeljuje nagradu “Dialogos” za najbolju knjigu iz područja teorije i kulture medija u regiji, a posljednja je uručena 2018. godine Nenadu Vertovšku iz Hrvatske za knjigu “Noam Chomsky i kritika suvremenih masmedija”, pod pokroviteljstvom Predsjednika Crne Gore.

XII crnogorski medijski dijalozi održani su u planinskom turističkom centru Žabljak, od 31. svibnja do 2. lipnja 2019. godine. Tema konferencije bila je „Mediji i turizam – pozitivni i negativni aspekti medijskog izvještavanja”, a na središnjem pane-

¹ <https://medijskidijalozi.wordpress.com/>

lu o ovoj temi govorili su mr. Željka Radak Kukavičić, direktorica Nacionalne turističke organizacije, prof. dr. Dijana Gupta, profesorica Univerziteta "Džemal Bijedić" u Mostaru, dr. Ana Đurković iz Radio Televizije Srbije i dr. sc. Miomir Maroš, urednik na Radio Televiziji Crne Gore i nastavnik na FPN-u Podgorica. Moderator je bio prof. dr. sc. Mimo Drašković, urednik *Medijskih dijaloga*.

Sudionike znanstvenog skupa pozdravio je mr. Željko Rutović, generalni direktor Direktorata za medije, i tom prilikom govorio o ulozi medija u izvještavanju o turizmu, pozitivnim i negativnim primjerima i mogućnosti konsekvenci u kontekstu ukupne društvene zbilje u Crnoj Gori.

Turizam je jedna od strateških grana razvoja Crne Gore, uz poljoprivredu i energetiku, a trenutačno sudjeluje u BDP-u s 24 % (preko milijardu eura godišnje), a očekuje se da će ta brojka u bližoj budućnosti biti preko 30 %, po ocjeni Svjetskog savjeta za turizam i putovanja. Od stjecanja nezavisnosti Crne Gore 2006. godine, turizam bilježi pozitivne trendove i rezultate tako da zemlja s više od 600 tisuća stanovnika godišnje ugosti čak 2 milijuna turista. U takvom kontekstu važno je izvještavanje domaćih i međunarodnih medija o turizmu Crne Gore i promocija turizma putem medija. Turizam je bez medija nezamisliv, ali ta suradnja između sektora može biti na višoj razini. Crnogorski mediji trebali bi poraditi na edukaciji

o sektoru turizma, kako bi suradnjom došlo do osnivanja turističkih redakcija. Time bi se postigla specijalizacija novinara za izvještavanje o turizmu i njegovo izučavanje jer je to široko područje koje se može segmentirano analizirati pa bi to natjeralo institucije da odgovornije rade i poboljšaju turističku ponudu (Radak-Kukavičić, Ž., Personalna komunikacija).

U skladu s preporukama Europske komisije država Crna Gora i Javni servis RTCG potpisat će uskoro trogodišnji Ugovor o konceptu programskih sadržaja koji će biti predstavljen građanima. Javne rasprave obradit će spektar tema koje će biti obrađivane kroz različite žanrove te će stoga turizmu i edukaciji o toj grani privrede biti posvećena veća pozornost u programima Televizije Crne Gore (Rutović, Ž., Personalna komunikacija).

Crna Gora učlanjenjem u NATO već je napravila veliki iskorak što joj predstavlja trajnu sigurnost i korak za veće investicije, a susjedna Bosna i Hercegovina ima istu težnju u procesu integracija. Očekuje se veći privredni rast u Crnoj Gori nakon prijema u Europsku uniju te time i jača uloga medija na promociji turizma u obje države. Turističko mjesto Međugorje u Bosni i Hercegovini za sada pokazuje promjenljivu financijsku bilancu balans od turizma, zavisno o izvještavanju medija o stvarnom religioznom potencijalu tog lokaliteta, „ukazivanju” ili „neukazivanju” Gospe i polemika, u vezi s tim, u katolič-

koj crkvi (Gupta, D., Personalna komunikacija).

Panelisti su predstavili dobar i interaktivan spoj teorije i prakse. Moglo se čuti mnogo korisnih informacija za razumijevanje problematike i kompleksnih odnosa medija i turizma. Iznesene su i kritike na račun onoga što nije dobro i što bi se moglo izmijeniti u izvještavanju o turizmu, uz prijedlog za uvođenje specijaliziranih emisija koje bi značile učinkovit i proaktivan medijski pristup u izvještavanju o strateškoj privrednoj grani (Drašković, M., Personalna komunikacija).

Sudionici XII. Crnogorskih medijskih dijaloga zaključili su da je nužno uvesti jačanje i edukaciju novinara i

redakcija koje se bave turizmom. Isto tako, potrebna je proaktivna i argumentirana kritika, naročito u periodima van sezone kada se mogu riješiti problemi, te umrežavanje svih činilaca društva na jačanju turističke promocije Crne Gore u medijima u zemlji i inozemstvu.

Miomir Maroš

Dr. sc. Miomir Maroš, Univerzitet Crne Gore, Fakultet političkih nauka u Podgorici, Ul. 13. jula br. 2, 81000 Podgorica, e-mail: miomirm@ucg.ac.me.